

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку можуть включати аналіз концепту стратегії в економіці, управлінні, соціології, психології та філософії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бовин А.Е. Политика / А.Е. Бовин / Философский энциклопедический словарь / редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др.; 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – С. 490-491.
2. Бурлацкий Ф.М. Власть / Ф.М. Бурлацкий / Философский энциклопедический словарь / редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др.; 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – С. 92-93.
3. Воеводин А.И. Стратегемы – стратегии войны, манипуляции, обмана / А.И. Воеводин; 2-е изд. доп. – М.: Белые альвы, 2003. – 256 с.
4. Военная стратегия / Под ред. маршала Советского Союза Соколовского В.Д. – М.: Военное издательство, 1968. – 464 с.
5. Зарубин В.Г. Основы политических наук: Учебное пособие для вузов. – СПб – Чита: Издательство Забайкальского государственного педагогического университета, 1999. – 193 с.
6. Зенгер Х. фон. Стратегемы. О китайском искусстве жить и выживать. Т. 1 / Х. фон Зенгер. – М.: Изд-во «Эксмо», 2004. – 512 с.
7. Искусство управления / Сост., пер., вступ. ст. и коммент. В.В. Малявина. – М.: Изд-во «Астрель»; Изд-во «АСТ», 2003. – 432 с.
8. Мясников В.С. Антология хитроумных планов / В.С. Мясников // Зенгер Х. фон. Стратегемы. О китайском искусстве жить и выживать. Т. 1. – М.: Изд-во «Эксмо», 2004. – С. 8.
9. Свечин А.А. Стратегия / А.А. Свечин; 2-е изд. – М.: Военный Вестник, рабочее издательство «Прибой» им. Евг. Соколовой, 1927. – 265 с.
10. Стратегия / Большой испанско-русский и русско-испанский словарь. – М.: Дом Славянской Книги, 2010. – 928 с.
11. Стратегия военная / Большая Советская Энциклопедия / Под ред. А.М. Прохорова. – 3-е изд. – Т. 24. – Ч. 1. – М.: Советская энциклопедия, 1976. – 547-551 с.
12. Стратегія / Український тлумачний словник [Електронний ресурс] // <http://language.br.com.ua> (15 жовтня 2012).
13. Хейвуд Э. Политология: Учебник для студентов вузов / Э. Хейвуд; под ред. Г.Г. Водолазова, В.Ю. Вельского; пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 544 с.
14. DOD Dictionary of Military and Associated Terms [Електронний ресурс] // http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jpl_02.pdf (15 квітня 2012).
15. Strategy / Большой оксфордский толковый словарь английского языка. – М.: АСТ, Астрель, 2005. – 808 с.

SUMMARY

The article is devoted to social-philosophical analysis of “strategy in politics” as form of strategic plans, forecasting and manipulation. The author describes strategy as an addition of politics in a “pro and contra” way.

В. О. ЗУБОВ

СВІТОГЛЯДНІ ПОШУКИ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Глобалізаційні процеси завдяки новітнім технологіям створили майже безмежний соціальний простір, принаймні, в віртуальному вимірі. Тому *актуальним* є з'ясування світоглядних пошуків сучасної людини, яка має більший ідейний простір для осмислення себе, своїх можливостей, для з'ясування цілей власної життєвої стратегії, ціннісних та моральних настанов. Розвиток комунікаційних технологій урізноманітнили шляхи отримання інформації про навколишній світ, принципи облаштування різноманітних соціокультурних систем, шляхи їх вдосконалення. Розширення меж свободи, впровадження демократичних процедур та створення інституцій громадянського суспільства спонукали сучасну людину до творчості в світоглядних пошуках. В той же час світові світоглядні комплекси виступають підґрунтям або мейнстрімом в пошуках

сучасною людиною ідейних настанов своєї світоглядної карти. *Певні аспекти* досліджуваної проблеми розглядалися в роботах О. В. Буканової [1], О. А. Дмитренко [2], І. В. Семенюка [3] та інших науковців. *Метою* написання даної статті є аналіз світоглядних пошуків сучасної людини.

Слід зазначити, що світогляд людини – це сукупність уявлень людини про світ, про себе, про свої відносини зі світом, про місце людини в ньому та її життєву мету й призначення. Світогляд є формою самовизначення людини, він включає в себе та систематизує перелік таких інтелектуальних утворень як цінності, знання, бажання, погляди, принципи, життєві орієнтири тощо. Світоглядні пошуки сприяють самоутвердженню особистості в соціальному просторі. Світогляд не носить постійний характер, а розвивається разом з розвитком людини та суспільства через постійну зміну об'єктивних умов її життєдіяльності і освоєння людиною нових соціальних можливостей та ролей, тому світоглядні пошуки супроводжують людину все життя. На світогляд людини впливають обставини життя, індивідуальний досвід людини, конкретна ситуація, що передує світоглядному вибору. На формування світоглядної свідомості людини впливають також такі фактори: зміст і форми виховання, механізми соціалізації; сила правових та соціальних норм, звичаїв, глобалізаційних та регіональних, локальних настанов; досягнення науки, релігія, а також існуючий устрій суспільства; соціальні лідери, “кумири”; приклад досягнутих соціального успіху популярних осіб; пропаганда, реклама і агітація у засобах масової інформації; мережева, «форумна» та «блогерна» активність в Інтернеті, використання людиною нових комунікаційних засобів, що визначає певною мірою ступінь відкритості суспільства, доступ до альтернативних джерел інформації.

Зазначимо, що світоглядний вибір сучасної людини здійснюється, перш за все, в *релігійних та світських межах*. Так, загальна кількість прихильників християнства (православ'я, католицизму, протестантизму, англіканської конфесії та інших) перевершує 2,3 млрд. людей. Мусульман у світі – близько 1 млрд. 500 млн. осіб. Буддистів – близько 500 млн. осіб. Але зазначимо, що загальну чисельність послідовників буддизму визначити важко, так як в країнах, де зосереджена основна маса буддистів, релігійна приналежність в переписах населення не враховується. Підрахунок чисельності буддистів ускладнюється й тією обставиною, що в деяких країнах широкого розповсюдження буддизму – основним чином у Китаї та Японії – має місце парадокс поліконфесійності, коли людина сповідує відразу дві, а іноді і три релігії [4].

У відсотковому відношенні до чисельності населення планети (7 млрд.) прихильників християнської віри – 33,35% (з яких римсько-католицької – 16,83%, протестанти – 6,08%, православних – 4,03%, англіканських – 1,26%), мусульмани – 22,43%, індуїстської – 13,78%, буддистської – 7,13%, сикхів – 0,36%, єврейської – 0,21%, багаї – 0,11%, інших релігій – 11,17%, нерелігійних – 9,42%, атеїсти – 2,04% [5].

Найбільш гостро сьогодні стоїть питання взаємин між християнами та мусульманами. З одного боку, це зумовлено значним за обсягом міграційним потоком з ісламських країн в християнські (Європа, Північна Америка), з другого – присутністю армій країн НАТО та США в ряді ісламських країн (Афганістан, Ірак) та впливом на внутрішньополітичні процеси в них (Єгипет, Сирія, Лівія, Ємен). Певне напруження викликає і збереження релігійно-світоглядної ідентифікації громадянами Європи та США, що мають походження з мусульманських країн. Спроби заборонити будівництво мінаретів (Швейцарія) або вдягати елементи традиційного мусульманського жіночого одягу (Франція) підливають тільки масло у вогонь. Почастішили й конфлікти між різними течіями і в самому ісламі – між шіїтами та суннітами, між помірним та радикальним ісламом. Сучасна людина все частіше звертається в своїх світоглядних пошуках і до такого ідейного джерела як неосектанство з його багато численними духовними гуру. На початку третього тисячоліття потенціал релігії став ще більш ефективним в організаційному й обрядово-культовому (практичному) вимірі. В цьому аспекті показовими є «світоглядні зрушення» в ряді арабських країн (Туніс, Мороко, Єгипет, Лівія), де на зміну політичним силам з відносно світськими ідеологемами прийшли ісламістські лідери, партії та об'єднання, деякі з яких (наприклад, Президент Єгипту М.Мурсі і Партія свободи та справедливості, що отримала перемогу на останніх парламентських виборах в Єгипті) вважають, що конституції цих країн мають бути засновані на Корані та шаріатському праві. Очевидним є посилення руху до релігійно-містичного забарвлення світоглядних настанов.

Світські світоглядні комплекси людини 21 століття базуються на різноманітних філософських засадах. Поширеними залишаються екзистенційна, волонтаристська, діалектико-матеріалістична, прагматична та герменевтична картини світу. Популярними в аспекті вибору життєвих стратегій залишаються філософські системи Конфуція, Платона, Ф. Ніцше, А. Камю, З. Фрейда та інших.

По-друге, світоглядні пошуки сучасної людини зпираються на *традиціоналістське чи модерністське підґрунтя*. Перше більш спрямовано на консерватизм у світорозумінні, а модерністське більш налаштовано на змінність, плинність в розумінні світу, бо й він сам знаходиться у стану постійної мінливості і змін. Глобалізації формулює перед людством багато викликів, одним з яких є проблема власної ідентичності та самобутності. Незважаючи на універсалізацію та уніфікацію світу національно-етнічний світоглядний комплекс є домінуючим на сьогодні. Він перетворився в глобалізованому світі на націовідрізняльний, етноформуєчий і етноконсолідуєчий чинник певної країни, етносу чи регіону.

Треба зазначити, що національно-етнічний світоглядний комплекс виступає важливим чинником перетворення суспільства. Так, зокрема, світоглядні засади (ідеалізм, релігійна етика, пізнавальна та трудова активність, колективізм, прагнення до гармонії, духовного самозаглиблення, духовність, ритуальність, раціоналізм і прагматизм у господарській діяльності, домінування моральних цінностей тощо) виступають важливим чинником розвитку східно-азійської соціальності (Японія, Південна Корея, Китай) [3, с. 3].

Соціальний досвід свідчить, що релігійно-етнічне підґрунтя світоглядних засад є більш стабільним і довготривалим, ніж суто світські ідеологічні програми та настанови. Родо-племінні зв'язки – расові, етнічні і релігійні – стають важливіше кордонів, які завжди визначалися політикою. Тому у 21 столітті, як не дивно, відбувається відродження родо-племінних зв'язків і це призводить до створення більш складних світоглядних комплексів та соціальних практик. Там, де колись кордон визначала дипломатія, сьогодні історія, расова та етнічна приналежність, а також культура ділять людство на нові угруповання, що динамічно розвиваються. Аналіз сучасних подій в Лівії підтверджує думку великого арабського соціального філософа Ібн Хальдуна, що тільки племена, які утримувані разом груповим почуттям, можуть вижити в пустелі. Роль племен у розвитку ситуації пояснюється збереженням племінної організацією населення в цьому регіоні та ще в деяких, як наприклад, в Афганістані, Емені.

По-третє, зазначимо *зростає масштабів кроскультурного пастишу* у світоглядних пошуках сучасної людини. В постмодерністській філософії для передачі колажності, різноманітності, еклектизму об'єкта і адекватності його сприйняття суб'єктом використовується термін "пастиш". Пастиш – "клапотна ковдра", "усяка всячина", "свободний політ", колаж, який складається з ідей, поглядів або артефактів, що включають протилежні елементи. Техніка пастиша не визнає послідовності, логіки або симетрії. Світоглядному пастишу сприяє сучасна економіка та масштабні міграційні потоки, які зробили сучасну робочу силу в етнокультурному та релігійному аспекті мобільною і різнобарвною. З 3-х млрд. 270 млн. робітників світу – 816 млн. китайці, 488 млн. – індійці. Переміщення робітників, потоків грошей, ідей, знань в епоху глобалізації з неминучістю викликає світоглядне змагання, запозичення ідей та цінностей, колажність світоглядних систем. Країнами-лідерами з прийому мігрантів, чий світоглядний комплекс буде впливати на нових прибульців, є Сполучені Штати (їх чисельність у країні в 2010 році досягла близько 42,8 млн. чол.), Росія (12,3 млн.), Німеччина (10,7 млн.), Саудівська Аравія (7,3 млн.), Канада (7,2 млн.), Іспанія (6,8 млн.), Франція (6,7 млн.), Великобританія (6,4 млн.) [6, с.143-144]. Розвинені країни виступають як «експортери» населення з країн з більш низьким рівнем соціально-економічного розвитку і використання мозків мігрантів супроводжується і їх світоглядним «промиванням». Традиційними країнами для імміграції являються США, Канада, західноєвропейські країни, що зумовлюють їх домінуючу роль в продукуванні світоглядних настанов, цінностей, стилю життя та культурних норм.

По-четверте, посилюється рух до *створення особистісних світоглядних комплексів*, до індивідуальної автономії в реалізації життєвої стратегії. Особливо це проявляється в умовах загострення кризових явищ в суспільстві, невиконання владою чи певною політичною партією соціальних проєктів та планів щодо реформування суспільства. Потрясіння, що обумовила світова фінансово-економічна криза, викликало у сучасної людини бажання існувати в іншому, більш безпечному режимі, звідси – прагнення до «соціального самобудування», певне відокремлення і

відчуження від загально прийнятих світоглядних настанов, особливо в ієрархії ціннісних орієнтацій, намагання у власному житті покладатися насамперед на свої власні сили і здоровий глузд. Соціальне самобудування – це один із способів виживання людини в умовах суспільної кризи та нав'язування людині глобальних схем перетворення світу та неефективних локальних реформ. Значними є й інші мотиви “соціального самобудування” – розуміння нових реалій та нових можливостей для умовно автономного існування людини, незалежного від того чи іншого формату державної влади. Мабуть, це обумовлено тим, що будь-який проект соціального реформування виходить з установки, висловленої ще Платоном – благо цілого (суспільства) не передбачає блага всіх частин (тобто, кожної людини). Логіка соціального раціоналізму є завжди логіка унітаризму, що в умовах зростання активності різноманітного опозиційного руху зустрічає опір. Сучасне “соціальне самобудування” – це бунт людської природи проти нестабільності соціального організму, проти пригноблюючої соціальної невизначеності, формально-правової демократії та радикальних змін в лозунгах, ідеологіях, стратегіях соціального облаштування зо короткий час. Людина прагне створити належний, істинний світ хоча б у рамках сім’ї, власної трудової активності та свого оточення. “Соціальне самобудування” – доля як тих, хто зметений з магістралі новими соціальними реаліями, так і тих, хто оцінив і абсолютизував свободу автономного формату життєдіяльності у кризовому та посткризовому соціальному просторі.

По-п’яте, тенденціями розвитку світоглядних орієнтацій сучасної людини є рух до інформаційного ускладнення, змістовної наповненості, естетичної вишуканості. Якщо раніше формування світоглядних орієнтацій здійснювалося, головним чином, в сім’ї, навчальних закладах, оточенням, то на сучасному етапі все більш ефективним для поширення світоглядних ідей є використання новітніх комунікаційних технологій та можливостей соціальних мереж, особливо це актуально для молоді та інтелектуалів. Сучасна людина «блюкає» у віртуальному соціальному просторі в пошуках кращих умов праці і життєдіяльності, цікавих співрозмовників і груп по інтересах, нових відчуттів та переживань. «Занурення» у віртуальний світ дає людині можливість зіграти ті соціальні ролі, виступити з тих світоглядних позицій та досягти тих вершин, що недосяжні в реальному житті. Набуло поширення у світоглядних орієнтаціях і соціальних практиках сучасної людини прагнення до гламурності як характеристики стилю життя. З одного боку, «фестивальність», «святковість», причетність (іноді тільки ілюзорна) до роскоші і чогось шикарного, а з другого боку – спроба ввести в оману оточуючих, щоб підвищити свій соціальний статус в їх очах. Не треба забувати, що естетика фешенебельного гламура виступає гарантом і складовою процесу комерційного і масового визнання, і що гламурна технологія прикрашує іноді незначність і убогість естетичного ряду повсякденного життя у значній кількості людей.

Підсумовуючи, зазначимо, що світоглядні пошуки сучасної людини базуються на різноманітних ідейних засадах, які відрізняються субстанціональним підґрунтям, ієрархією цінностей, стратегіями активності і стилем життєдіяльності індивідів. Складовою світоглядних орієнтацій стає певна модель соціального облаштування суспільства, регіону, спільноти. Фактом соціального розвитку людства стає «світоглядна пастишність», різновекторність, креативність, світоглядних пошуків сучасної людини.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Буканова О.В. Еволюція світогляду людини: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Буканова О. В.; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 15 с.
2. Дмитренко О.А. Світогляд як соціокультурний феномен/ О.А.Дмитренко // Вісник ЛНУ ім. Т.Г.Шевченка. – Луганськ, 2011. – № 15 (226), Ч.П. – С. 293-300.
3. Семенюк І.В. Світоглядні настанови як чинник розвитку східно-азіатської соціальності: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Семенюк І.В.; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2011. – 15 с.
4. Мировые религии [Электронный ресурс]. – Режим доступу: [//http://sghome.pri.ee](http://sghome.pri.ee)
5. The World Book [Электронный ресурс]. – Режим доступу: [//https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html)
6. Migration and Remittances in the World // [http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1181678518183/ World.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1181678518183/World.pdf).

.SUMMARY

Analyzes the ideological quest of modern man, found out basic directions of its world view. Highlighted particularly the relationship of various outlook systems in the world.

Г. В. ВОРОНОВА

ЖИТТЯ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНЕ Й ОСОБЛИВЕ

Формування вітацентристської парадигми вимагає розглядати живе як єдине ціле. Це дозволяє виявити наскрізні, такі, що притаманні різним проявам життя, властивості. Безперечно, життя на нашій планеті проявляє себе в різноманітних формах. Але їх розмаїття настільки велике, що може навіть виникнути питання: а чи є що-небудь спільне між ними?

Згідно з принципом всезагального зв'язку, окремі прояви живого не заперечують, а передбачають зазначену вище цілісність: «чим більше ми штучно розщеплюємо і розпорошуємо..., тим більше проявляє себе... фундаментальна єдність» [1, 44]. У попередньому дослідженні ми мали можливість спостерігати різноманітні уявлення вчених та філософів про життя, живі організми; на підставі аналізу цих підходів дали визначення «життя», тому наступним кроком слід розглянути основні характеристики живого, що і дозволить виокремити ті специфічні риси, за якими ми зможемо відрізнити живий організм від неживої форми.

Провести це необхідно ще й тому, що на сьогоднішній день надзвичайно складно відрізнити живе від неживого лише за такими властивостями, як обмін речовин, рухливість, ріст, розмноження, оскільки, аналізуючи множину фактів, можна переконатися, що деякі з цих властивостей окремо одна від одної притаманні також і неживій природі, і тому не можуть бути специфічними ознаками живого. Найбільш повне формулювання ознак живого ми можемо знайти у Б.М. Медникова, який представив їх у вигляді аксіом біології:

По-перше, усі живі організми повинні бути єдністю фенотипу і програми для його побудови (генотипу), що передається з покоління в покоління [2, 30]. Ця умова не прив'язує життя до визначеної хімічної речовини, але є спільною для всіх живих істот, починаючи від нижчого рівня, закінчуючи людиною.

По-друге, «спадкові молекули» синтезуються матричним шляхом. У якості матриці, на якій будується ген майбутнього покоління, використовується ген попереднього покоління [2, 41].

По-третє, в процесі передачі з покоління в покоління генетичні програми в результаті багатьох причин змінюються випадково і не спрямовано, і лише випадково ці зміни стають пристосувальними [2, 90].

По-четверте, «випадкові зміни генетичних програм при становленні фенотипів багаторазово посилюються і піддаються відбору умовами зовнішнього середовища» [2, 105].

І, як п'ята аксіома, запропонована професором А.В.Яблоковим, розглядається «тиск життя», тобто геометрична прогресія розмноження [2, 134].

Спробуємо простежити, у чому ж конкретно полягає відмінність живої природи від неживої, виділити критерії відмінності даних об'єктів, специфіки прояву біологічного та соціального життя, якщо такі є. Аналіз показує, що вони можуть бути зведені до таких якостей:

1. **Єдність хімічного складу.** Живі істоти в цьому відношенні практично не відрізняються від неживих об'єктів, оскільки утримання і тих, і інших подано однаковими хімічними елементами, такими як кисень, водень, вуглець, азот, сірка, фосфор, магній, натрій, калій і кальцій, залізо і багатьма іншими. Проте живі і неживі об'єкти містять різну кількість даних елементів. Живі об'єкти беруть участь у кругообігу речовин і містять так звані біогенні елементи («хімічні елементи, що входять до складу організмів і необхідні їм для життєдіяльності» [3, 60]), що представлені органічними сполуками (білки, нуклеїнові кислоти, жири і ліпоїди) і неорганічними (вода і мінеральні солі). Живі організми можуть зберігати відносну сталість хімічного складу, у цьому і полягає їх відмінність від тіл неживої природи, що нібито врівноважуються з навколишнім середовищем і змінюють свій хімічний склад і будову при змінах останньої.

Це повною мірою стосується також розподілу життя на біологічні та соціальні складові. Можна заперечити, що біологічний рівень має білкову природу, а соціальний рівень – природу процесуальну. Однак, слід підкреслити, що процесуальна природа соціального рівня життя